

Voor wie doen we wat?

*Een hulpmiddel voor professionals om te werken met
gezinnen met meervoudige problematiek*

Ontwikkeld door Leernetwerk Integraal
Werken van Werkplaats SAMEN

Eline Heek en Laura Nooteboom
LUMC Curium

September 2023

Het Leernetwerk Integraal Werken wordt gecoördineerd vanuit LUMC Curium en is een samenwerking tussen:

Curium

enver

Introductie en leeswijzer

Voor u ligt de opbrengst van het Klein maar Fijn project van het Leernetwerk Integraal Werken van de [Werkplaats SAMEN](#). Het Leernetwerk Integraal Werken is in september 2020 gestart met de missie om praktijkgerichte kennis en kunde over integraal werken te verzamelen, bundelen en te implementeren. Met een vertegenwoordiging van beleidsmedewerkers van gemeenten, docenten van Hogescholen, jeugdhulpprofessionals vanuit verschillende organisaties, managers zorg, onderzoekers en ervaringsdeskundigen werkten we samen om vraagstukken rondom integraal werken te verkennen, verdiepen en verder te ontwikkelen. Het Leernetwerk bestaat uit tien tot vijftien deelnemers, met een vaste kern van ongeveer zes personen en wisselende leden. Tijdens leerbijeenkomsten wisselden de deelnemers kennis en ervaring uit rondom het thema integraal werken. Informatie over de bijeenkomsten van het Leernetwerk is [hier](#) te vinden.

De jaarlijkse Klein maar Fijn projecten waren bedoeld om binnen het Leernetwerk vraagstukken rondom integraal werken te verkennen en/of te verdiepen, om zo samen met alle deelnemers bij te dragen aan een verbetering van integrale hulp voor gezinnen. De idee-ontwikkeling, uitvoering en evaluatie van de Klein maar Fijn projecten gebeurden samen met alle deelnemers in het Leernetwerk om elkaars kennis, ervaring en expertise optimaal te benutten. Het vraagstuk dat centraal stond in de Klein maar Fijn projecten van het Leernetwerk Integraal werken was:

Hoe kunnen we het bewustzijn van professionals in de hele keten van (jeugd)zorg (van de Jeugdgezondheidszorg en wijkteams tot specialistische aanbieders) over de verschillende vormen en de intensiteit van integraal werken vergroten, waardoor zij integrale vraagstukken beter herkennen en beter kunnen inschatten welke intensiteit en vorm van integraal werken er nodig is?

In totaal worden er drie Klein maar Fijn projecten uitgevoerd tussen 2020 en 2024. Deze rapportage is bedoeld als naslagwerk en onderbouwing van het eindproduct vanuit de eerste twee Klein maar Fijn projecten: een hulpmiddel bij het inschatten van de vorm en intensiteit van integraal werken. In het laatste Klein Maar Fijn project (2023-2024) ligt de nadruk op implementatie en borging van het ontwikkelde hulpmiddel.

In **Klein maar Fijn project 1** (2021-2022, [ontwikkelen](#)) is samen met het Leernetwerk een praktijkvraag geformuleerd en uitgediept. Met behulp van wetenschappelijke kennis en de inbreng van de Leernetwerkdeelnemers is bestaande kennis over de verschillende vormen en intensiteit van integraal werken in kaart gebracht. Met deze kennis ontwikkelden we een eerste versie van een hulpmiddel dat professionals kan helpen in herkennen welke vorm van integraal werken het meest passend is bij de hulpvraag van een gezin. In hoofdstuk 2 van dit rapport leest u meer over de resultaten van de kennisbundeling, en vindt u de onderbouwing van het (prototype) hulpmiddel met reflectievragen om bewustwording rondom de verschillende vormen van integraal werken te vergroten.

Klein maar Fijn project 2 (2022-2023, [toepassen](#)) bouwt verder op het prototype ontwikkeld in Klein maar Fijn project 1. Het doel van Klein maar Fijn project 2 is de praktische toepasbaarheid van het hulpmiddel te toetsen op verschillende plekken in de praktijk. In hoofdstuk 3 van dit rapport leest u meer over de resultaten van deze evaluatie van de toepasbaarheid van het ontwikkelde hulpmiddel.

We hopen met deze inspanningen professionals te inspireren en meer bewust te maken dat integraal werken uit verschillende vormen bestaat, en dat deze met wisselende intensiteit ingezet kunnen worden. Zodat gezinnen de passende hulp krijgen die zij nodig hebben.

Namens het Leernetwerk integraal werken
Eline Heek en Laura Nooteboom (coördinatoren)

Inhoudsopgave

Introductie en leeswijzer	p. 3
Inhoudsopgave	p. 4
Hoofdstuk 1 <i>beschrijving van het praktijkprobleem</i>	p. 5
Hoofdstuk 2 <i>klein maar fijn project 1</i>	p. 6
Hoofdstuk 3 <i>klein maar fijn project 2</i>	p. 11
Hoofdstuk 4 <i>terug- en vooruitblik klein maar fijn projecten 1,2 en 3</i>	p. 16
Referenties	p. 17
Bijlagen	
<i>Bijlage 1: uitwerking brainstorm Leernetwerk, oktober 2021</i>	p. 18
<i>Bijlage 2: uitwerking reflectievragen op basis van focusgroepen, november 2021</i>	p. 19
<i>Bijlage 3: prototype hulpmiddel vormen en intensiteit van integraal werken</i>	p. 20

Hoofdstuk 1

Beschrijving van het praktijkprobleem

Integraal werken gaat over het aanpakken van problematiek van gezinnen in samenhang, vanuit een brede blik en in samenwerking met hulpverleners uit verschillende domeinen of organisaties. Het is nodig wanneer er sprake is van meervoudige problematiek op verschillende levensgebieden, om een gefragmenteerd zorgaanbod te voorkomen. Maar, de intensiteit en vorm van integraal werken kan verschillen per hulpvraag. Uit onderzoek weten we dat integraal werken niet één ding is, maar een dynamisch proces dat kan plaatsvinden in verschillende vormen (denk aan multidisciplinaire teams, zorgcoördinatie of consultatie van collega's), die wisselen in intensiteit en doel. Zo is het delen van informatie met andere hulpverleners een minder intensieve vorm van integraal werken dan de inzet van een multidisciplinair team.

In de praktijk wordt nog te vaak gesproken over 'de' integrale aanpak. Er wordt door professionals, beleidsmakers en organisaties nog weinig onderscheid gemaakt in de intensiteit van integraal werken, en wat op welk moment voor een gezin nodig is. Zo komt in het Leernetwerk naar voren dat bijvoorbeeld integraal specialistische teams (multidisciplinaire teams bestaande uit specialisten van verschillende jeugdhulporganisaties) met enige regelmaat merken dat vastgelopen casussen worden doorverwezen naar het team, terwijl er helemaal geen complex integraal vraagstuk aan ten grondslag ligt. In deze casussen is er dan bijvoorbeeld nog onvoldoende afgestemd tussen de verschillende partners. De vorm die dan wordt ingezet om een integraal aanbod te bereiken (een integraal specialistisch team) is dan dus eigenlijk niet passend bij hetgeen dat een gezin nodig heeft (bijvoorbeeld betere afstemming tussen de reeds betrokken partijen). Dit zorgt bijvoorbeeld niet alleen voor onnodige inzet van schaarse en dure zorg, maar ook voor een niet passend hulpaanbod voor gezinnen, waardoor zij onnodig doorverwezen worden.

Het is belangrijk dat professionals (en beleidsmakers en organisaties) zich meer bewust gaan zijn van de verschillende vormen en intensiteit van integraal werken, waardoor zij beter herkennen welke vorm van integraal werken past bij welk vraagstuk.

De door het Leernetwerk geformuleerde vraag die centraal stond in de Klein maar Fijn projecten is:

Hoe kunnen we het bewustzijn van professionals in de hele keten van (jeugd)zorg (van de jeugdgezondheidszorg en wijkteams tot specialistische aanbieders) over de verschillende vormen en de intensiteit van integraal werken vergroten, waardoor zij integrale vraagstukken beter herkennen en beter kunnen inschatten welke intensiteit en vorm van integraal werken er nodig is?

We richten ons in de Klein maar Fijn projecten primair op de uitvoerend hulpverlener (professional) in het jeugdhulpveld. Omdat zij vaak het eerste aanspreekpunt voor gezinnen zijn en een inschatting maken van welke zorg er nodig is. Professionals kunnen alle type hulpverleners zijn die werken met kinderen, ouders en jongeren: van wijkteammedewerkers tot jeugdbeschermers, van de jeugdgezondheidszorg tot de specialistische jeugdhulp.

“Bepalen van intensiteit van zorg is een heel erg relevant onderwerp. Er gaat te veel zorg naar lichte problematiek en jeugdigen met zware problemen worden als hete kastanjes doorgeschoven.”

– Deelnemer Leernetwerk

Hoofdstuk 2

Klein maar Fijn project 1: ontwikkelen van een hulpmiddel dat het bewustzijn van professionals over vormen en intensiteit van integraal werken vergroot.

Waarom een hulpmiddel?

Er is behoefte aan het vergroten van het bewustzijn onder professionals over de manieren waarop men integraal kan werken: zowel de vormen, als de intensiteit van integraal werken. In overleg met het Leernetwerk integraal werken is gekozen voor het ontwikkelen van een hulpmiddel op basis van wetenschappelijke-, praktijk- en ervaringskennis, dat daarna verder onderzocht kan worden op de toepassing in de praktijk. We focussen ons op het ontwikkelen van een hulpmiddel met reflectievragen voor professionals dat op maat toegepast kan worden. We kiezen bewust niet voor een methodiek of een stappenplan, omdat – zoals we uit de theorie ook leren – de wijze van integraal werken per context verschilt en er nooit een one size fits all werkwijze zal zijn die overal toepasbaar is.

Het verschilt per gezin en per hulpvraag welke vorm en intensiteit van integraal werken passend is. Bovendien kunnen er verschillende vormen van integraal werken, met een verschillende mate van intensiteit, binnen één casus ingezet worden. Voor de ene hulpvraag is het bijvoorbeeld belangrijk om met een partner informatie uit te wisselen, terwijl de andere hulpvraag vraagt om zorgcoördinatie. Reflectievragen helpen professionals om stil te staan bij hetgeen dat ze doen en te herkennen welke vormen en intensiteit van integraal werken er zijn (Nootboom, Mulder, Vermeiren, Eilander, van den Driesschen, & Kuiper, 2022). Op die manier kunnen zij – samen met collega's en het gezin – te bepalen welke vorm en intensiteit van integraal werken het meest passend is bij de vraag van het gezin.

Methode

Dit Klein maar Fijn project bestaat uit drie onderdelen: (1) een literatuuronderzoek en (2) een brainstormsessie en verdiepende bijeenkomsten (focusgroepen) met de deelnemers van het Leernetwerk, en (3) analyse en bundeling van de resultaten. Hieronder worden de verschillende activiteiten kort beschreven.

1. Literatuuronderzoek

Om het hulpmiddel theoretisch te onderbouwen is in de eerste fase van het Klein maar Fijn project een verkenning van de wetenschappelijke literatuur gedaan. De hoofdvraag van deze verkenning was: *'Welke wetenschappelijke kennis bestaat er rondom het specificeren van de intensiteit van integrale hulp en welke vormen van integraal werken kunnen we daarbij onderscheiden?'*

Zoekstrategie

Om de verschillende vormen en intensiteit van integraal werken in kaart te brengen hebben wij een aantal zoekstrategieën gehanteerd. Enerzijds hebben wij met behulp van zoektermen de bestaande wetenschappelijke literatuur verkend. Zoektermen waren onder andere: *'Delivery of integrated healthcare', 'Care pathway', 'Chains of care', 'care coordination', 'Coordinated healthcare', 'Co-located healthcare', 'Care integration', 'Care mapping', 'Assessing intensity integrated care'*. We hebben de volgende databases geraadpleegd: IFIC Integrated Care Search, PubMed, Google Scholar en SpringerLink.

Daarnaast hebben we via de sneeuwbalmethode naar relevante literatuur gezocht. Het werk van Leutz (1999) over de intensiteit en verschillende vormen van integraal werken hebben wij gehanteerd als sleutelpublicatie.

Tot slot zijn op het advies van het Leernetwerk een aantal methodieken zoals de GIZ-methodiek (Bontje, 2013) meegenomen in de theoretische onderbouwing. Dit zijn methodieken die kunnen helpen in het bepalen waar sterke en minder sterke kanten van het gezin liggen en op welke levensgebieden ondersteuning nodig kan zijn. Gevalideerde risicotaxatie-instrumenten kunnen helpen om de zwaarte van de problematiek in te schatten. Deze middelen kunnen helpen in het bepalen van de vorm en intensiteit van integraal werken.

2. Brainstorm en focusgroepen

Parallel met het in kaart brengen van wetenschappelijke kennis is bestaande praktijk- en ervaringskennis in kaart gebracht. Onder de deelnemers van het Leernetwerk is opgehaald welke vormen van integraal werken in de praktijk worden onderscheiden en welke vragen professionals zichzelf stellen om te bepalen voor welk type hulpvragen van gezinnen, welk type intensiteit van integraal werken nodig lijkt. Het doel van het in kaart brengen van deze praktijk- en ervaringskennis was om de basistheorie uit de wetenschappelijke literatuur te verrijken met praktijkvoorbeelden.

Een van de Leernetwerkbijeenkomsten stond in het teken van de brainstorm over verschillende vormen van integraal werken. Tijdens deze open brainstorm kregen alle Leernetwerkdeelnemers de ruimte om voorbeelden te noemen (zie bijlage 1). Tijdens focusgroepen is vervolgens opgehaald welke vragen professionals zichzelf stellen en welke afwegingen in de praktijk worden gemaakt als het gaat om het inzetten van een vorm van integraal werken. Aan de hand van een praktijkcasus beantwoordden de Leernetwerkdeelnemers vragen als: *‘Welke vorm van integraal werken kan worden ingezet en waarom?’* en *‘Wat helpt om te bepalen welke vorm het meest passend is?’* De vragen en afwegingen die zijn opgehaald tijdens de verdiepende bijeenkomst zijn terug te vinden in bijlage 2.

3. Analyse en kennisbundeling

De kennis uit de literatuurverkenning en de Leernetwerkbijeenkomsten zijn gebundeld, om een prototype hulpmiddel met reflectievragen te ontwikkelen. Middels een membercheck is bij deelnemers van het Leernetwerk gecontroleerd of het prototype hulpmiddel volgens hen de juiste informatie bevat.

Resultaten

In dit deel beschrijven wij de belangrijkste bevindingen uit de literatuurstudie en de Leernetwerkbijeenkomsten (praktijkonderzoek). We starten met een uitleg over de relevantie en definitie van integraal werken, gevolgd door de bevindingen over de verschillende vormen en intensiteit van integraal werken uit het literatuuronderzoek. Daarna zoomen we in op de uitkomsten van het praktijkonderzoek in het Leernetwerk.

Literatuuronderzoek

Gezinnen met meervoudige en langdurige zorgbehoeften ontvangen vaak hulp van meerdere professionals vanuit verschillende organisaties. De problemen van deze gezinnen, zoals psychische problemen, opvoedingsproblemen of financiële problemen, spelen zich af op verschillende levensdomeinen en bij meerdere gezinsleden. De problemen overstijgen daarmee de expertise van één professional of organisatie (Brooks, Bloomfield, Offredy, & Shaughnessy, 2013; Tausendfreund, Knot-Dickscheit, Schulze, Knorth, & Grietens, 2016). Om tijdig passende en samenhangende ondersteuning te kunnen bieden, is samenwerking tussen de verschillende professionals en organisaties dan ook essentieel. De praktijk laat echter zien dat de zorg vaak versnipperd is met een focus op één probleem, wat de noodzaak van integraal werken zichtbaar maakt (WHO, 2016; Nooteboom, 2021).

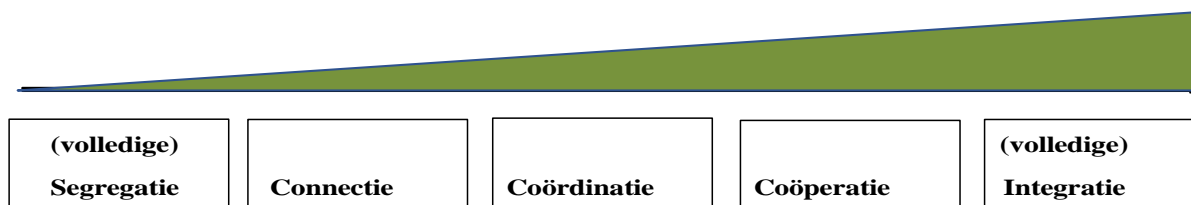
Er bestaan vele definities en visies op het concept integraal werken met gezinnen. Grofweg kunnen

we drie kernelementen onderscheiden uit deze verschillende definities (Nootboom e.a., 2020):

1. Een samenhangend hulpaanbod op maat, in aansluiting op hulpvragen en behoeften van gezinnen;
2. Een brede blik op problematiek, waarbij er aandacht is voor krachten én klachten van gezinnen;
3. Een samenwerking tussen professionals (interprofessionele samenwerking) vanuit verschillende domeinen en specialismen om continuïteit van zorg te waarborgen.

De diversiteit aan definities en visies rondom het concept integraal werken maakt dat het organiseren van integrale zorg niet eenvoudig is (Goodwin, Sonola, Thiel, & Kodner 2013; Goodwin, 2016). Deze complexiteit komt mede voort uit het feit dat er geen *one size fits all* benadering is voor het bieden van integrale zorg (Nootboom, e.a., 2020). Integraal werken is namelijk niet 'één' ding dat op een bepaald moment plaatsvindt, maar een dynamisch proces dat zich beweegt langs een continuüm (Leutz, 1999; Ahgren, & Axelsson, 2005; Gerdes, Goei, Huizinga, & de Ruyter, 2020). In figuur 1 is dit continuüm weergegeven. Het bestaat uit een oplopende mate van intensiteit van integraal werken, waar verschillende vormen van integraal werken bij horen (Leutz, 1999; Ahgren, & Axelsson, 2005; Nootboom, 2021; Gerdes, e.a., 2020):

- In het geval van **volledige segregatie** werkt iedere professional vanuit zijn of haar eigen organisatie en is er verder weinig verbinding en afstemming tussen professionals. Een vorm van integraal werken die ook in het geval van volledige segregatie kan worden ingezet is brede screening en diagnostiek, waarbij professionals samen met het gezin in kaart brengen welke problemen er spelen op verschillende levensgebieden, maar ook wat de krachten van het gezin zijn. Door met een brede blik te kijken, kun je ook inschatten of er mogelijk een meer intensieve vorm van integraal werken nodig is.
- **Connectie** gaat over het afstemmen en verbinding zoeken met verschillende professionals die betrokken zijn bij een gezin, maar afzonderlijk van elkaar werken. Denk aan consultatie of het uitwisselen van informatie. Deze afstemming is vaak niet vastgelegd in samenwerkingsafspraken, maar vindt vaak ad hoc plaats. Denk bijvoorbeeld aan de afstemming tussen een docent en psycholoog over hoe het gaat met een jongere. Deze ad hoc afstemming kan overigens ook binnen een organisatie plaatsvinden, tussen verschillende afdelingen.
- Bij **coördinatie** is er wel sprake van samenwerkingsafspraken tussen verschillende betrokken professionals, bijvoorbeeld in de vorm van een gezamenlijk hulpverleningsplan. Coördinatie kan binnen een organisatie plaatsvinden, maar ook tussen organisaties. Een voorbeeld van coördinatie is de inzet van een zorgcoördinator: een professional die ervoor zorgt dat er regie is op de uitvoering van de doelen in het gezamenlijk hulpverleningsplan.
- **Coöperatie** gaat nog een stap verder in intensiteit dan coördinatie, omdat er actief wordt ingezet op domein- en organisatie overstijgende samenwerking. Deze vorm van integraal werken uit zich vaak in de vorming van samenwerkingsverbanden waarin professionals vanuit verschillende organisaties en domeinen werken. De integratie wordt zichtbaar in het bij elkaar komen van professionals met verschillende expertises binnen een team, waarbij professionals vaak nog wel verbonden blijven aan hun eigen moederorganisatie. Een voorbeeld van deze vorm van integraal werken zien we in de regio's van SAMEN terug in bijvoorbeeld de lokale wijkteams, en in de integraal specialistische teams als PAST en In Verbinding.
- De meest intensieve vorm van integraal werken – **volledige integratie** – houdt in dat verschillende organisaties fuseren om in gezamenlijkheid zorg te verlenen. Hierbij zijn vaak de verschillende organisatiestructuren en financiën ook geïntegreerd. Een voorbeeld hiervan zijn de multidisciplinaire teams, waarbij professionals gedetacheerd zijn naar het multidisciplinaire team. In de regio's van SAMEN zien we dit bijvoorbeeld terug in De integraal specialistische teams Beter Thuis, in Den Haag en Zoetermeer.

Figuur 1 (gebaseerd op Aghren, & Axelsson, 2005)

Uit onderzoek blijkt dat verschillende vormen van integraal werken vaak (onbewust) door elkaar heen worden ingezet (Leutz, 2005). De vorm van integraal werken wordt daarmee voor een groot deel gebaseerd op de (onbewuste) keuze van een individuele professional (Aghren, & Axelsson, 2005), waarbij niet altijd goed afgestemd wordt op de behoeften van gezinnen (Nooteboom, e.a., 2020). Het ingewikkelde aan het bepalen van de intensiteit en vorm van integraal werken is dat we niet kunnen spreken van een 'beste optie' of een 'gouden standaard' die per hulpvraag kan worden gehanteerd. De meer intensieve vormen van integraal werken (coöperatie of volledige integratie) zal voor sommige gezinnen en hulpvragen geschikter zijn dan voor andere. Soms is connectie met andere professionals afdoende om passende en samenhangende hulp voor een gezin te realiseren.

Uitkomsten praktijkonderzoek

Tijdens de verdiepende leerbijeenkomst van het Leernetwerk wordt duidelijk dat professionals in de praktijk vaak de neiging hebben om (onbewust) te kiezen voor een intensieve vorm van integraal werken, bijvoorbeeld het inzetten van een integraal (specialistisch) team (coöperatie of integratie). Een multidisciplinair team lijkt bij meervoudige problematiek al snel de beste manier om integrale zorg op één plek vorm te geven, terwijl juist deze multidisciplinaire teams benadrukken dat niet elke hulpvraag even intensief integraal opgepakt hoeft te worden. Bovendien is het voor gemeenten een enorme uitdaging om de, vaak specialistische, multidisciplinaire teams te financieren. Het is een dure vorm van zorg. Tevens is het belangrijk dat niet alle hulpvragen even intensief 'behandeld' worden en er ook aandacht is voor normaliseren, en het versterken van eigen regie en het netwerk. Door het betrekken van een multidisciplinair team worden er soms onnodig extra professionals betrokken, wat ook weer belastend kan zijn voor een gezin. Alle partners in het Leernetwerk vinden het belangrijk dat professionals goed kunnen afwegen welke intensiteit en vorm van integraal werken nodig is voor welke hulpvraag. Juist omdat dit bijdraagt aan passende zorg voor gezinnen.

Uit de brainstorm blijkt dat het belangrijk is om een integraal vraagstuk te herkennen, om de meest passende vorm van integraal werken te kiezen. Zo is het belangrijk dat professionals onderscheid kunnen maken in: is het een coördinatievraagstuk, is er behoefte aan verbinding en afstemming (een connectievraagstuk) of is er bijvoorbeeld behoefte aan structurele multidisciplinaire samenwerking (een coöperatie- of integratievraagstuk)? De Leernetwerkdeelnemers benadrukken dat een moment van overdracht (bijvoorbeeld wanneer hulp op- of afgeschaald wordt) of een nieuwe aanmelding belangrijke momenten zijn om deze afweging te maken.

Bovendien is het niet zo dat er maar één vorm van integraal werken past bij het vraagstuk van gezinnen: vaak kunnen er verschillende vormen en intensiteit van integraal werken binnen één casus ingezet worden. Voor de ene hulpvraag is het bijvoorbeeld belangrijk om met een partner informatie uit te wisselen, terwijl de andere hulpvraag vraagt om een meer gecoördineerde vorm van zorg. Daarbij is het van belang dat professionals zichzelf de vraag blijven stellen: met wie doe ik wat, wanneer en waarom?

Uit de focusgroep komt naar voren dat de reflectievragen om de intensiteit en vorm van integraal werken te bepalen zich bevinden op drie verschillende niveaus: (1) het niveau van gezinnen, (2) het niveau van professionals en (3) het niveau van organisatie en beleid. Voorbeelden zijn vragen als: 'Is

er met een brede blik naar het gezinsfunctioneren gekeken?’ (niveau gezinnen); ‘Is er sprake van een hulpvraag waarvoor verschillende professionals/organisaties afhankelijk van elkaar zijn?’ (niveau professionals); en ‘Is er zicht op de verschillende samenwerkingsinitiatieven in jouw regio en verbindingen die er al bestaan?’ (niveau organisatie en beleid). De vragen die de Leernetwerk deelnemers formuleerden tijdens de focusgroep vormen samen met de theorie de basis voor de reflectievragen in het hulpmiddel (zie bijlage 2 voor een overzicht).

Het hulpmiddel

Het prototype hulpmiddel dat is ontwikkeld tijdens Klein maar Fijn 1 op basis van bovenstaande kennis bestaat naast reflectievragen, ook uit een visueel overzicht met daarin de intensiteit van integraal werken afgebeeld, en voorbeelden van verschillende vormen. Dit is bedoeld ter kennisgeving, zodat professionals beter weten welke intensiteit en vormen er bestaan. In bijlage 3 is het ontwikkelde prototype weergegeven.

Conclusie

Dit eerste Klein maar Fijn project richtte zich op het verzamelen van bestaande wetenschappelijke-praktijk- en ervaringskennis en het ontwikkelen van een (prototype) hulpmiddel voor professionals om de intensiteit en vorm van integraal werken beter te herkennen in de praktijk. De focus van het hulpmiddel ligt op de hele keten van (jeugd)zorg, waarin het van belang is dat professionals integraal en domeinoverstijgend denken en werken. Een verhoogd bewustzijn van de verschillende vormen en intensiteit van integraal werken kan bijdragen aan het kiezen van de meest passende vorm van integraal werken, waardoor de hulp beter aansluit op de vragen en behoeften van het gezin.

Een belangrijk aandachtspunt voor de interpretatie van het prototype hulpmiddel, is dat dit een eerste stap is op basis van opgehaalde kennis. De volgende stap is om het hulpmiddel te toetsen in de praktijk op toepasbaarheid en relevantie. Dit deden we samen met de deelnemers uit het Leernetwerk integraal werken, in Klein maar Fijn project 2 (2022-2023). Vervolgens staat verdere implementatie en verspreiding via de Werkplaats SAMEN op het programma (Klein maar Fijn project 3).

Hoofdstuk 3

Klein maar Fijn project 2: (evalueren van) de toepasbaarheid van het hulpmiddel in de praktijk.

Doel en onderzoeksvragen

Klein maar Fijn project 1 heeft geresulteerd in een prototype hulpmiddel om de verschillende vormen en intensiteit van integraal werken beter te herkennen. Hoewel dit hulpmiddel is gebaseerd op een bundeling van wetenschappelijke-, praktijk- en ervaringskennis, was de toepasbaarheid nog niet geëvalueerd. In Klein maar Fijn project 2 evalueerden we daarom de toepasbaarheid van het prototype hulpmiddel in de praktijk bij verschillende praktijkpartners.

De onderzoeksvragen die centraal stonden in Klein maar Fijn project 2 zijn:

1. Hoe wordt het door het Leernetwerk ontwikkelde hulpmiddel geëvalueerd door praktijkpartners (zowel inhoudelijk als wat betreft de toepasbaarheid)?
2. Welke aanpassingen en acties moeten er worden gedaan om verdere toepassing en implementatie in de praktijk te bevorderen?

Het Klein maar Fijn project 2 voerden we uit in samenwerking met praktijkprofessionals die betrokken zijn in het Leernetwerk. Dit is een brede vertegenwoordiging uit de hele keten van zorg (van preventie hulp tot specialistische jeugdhulp). Het hulpmiddel met reflectievragen is immers bedoeld voor professionals werkzaam op verschillende plekken in de keten van (jeugd)zorg. In overleg met het Leernetwerk is dus besloten om dit implementatieonderzoek te starten met een aantal gedragswetenschappers en jeugdregisseurs in verschillende plekken van de keten, omdat zij vaak met een helikopterview naar de casuïstiek kijken. Deze partijen zijn allen vertegenwoordigd in of betrokken bij het Leernetwerk.

Methode

Werving en participanten

Werving van praktijkprofessionals die het hulpmiddel gingen uitproberen in de praktijk vond plaats via de Leernetwerkdeelnemers. Als ambassadeurs waren zij de uitgelezen personen om gedragswetenschappers en jeugdregisseurs in verschillende organisaties te benaderen. In totaal deden zeven professionals werkzaam in de jeugdhulp mee aan het Klein maar Fijn project, vanuit verschillende organisaties:

- Centraal aanmelding- en toeleidingsteam (CAT) (één professional);
- Sociaal team (twee professionals);
- Jeugdbescherming (twee professionals);
- Twee integraal (specialistische) teams bestaande uit Jeugd-GGZ, Jeugd- en Opvoedhulp, zorg voor gezinnen met Licht Verstandelijke Beperking (LVB), Volwassen-GGZ en Maatschappelijk Werk (twee professionals).

Dataverzameling en analyse

De ervaringen met het hulpmiddel zijn stapsgewijs in kaart gebracht. Eerst kregen de deelnemers het hulpmiddel digitaal toegestuurd, waarna een startgesprek volgde om de eerste indrukken in kaart te brengen. Vervolgens hebben de Leernetwerktrekkers met de deelnemers een plan op maat gemaakt voor de toepassing van het hulpmiddel binnen een bepaalde periode (van minimaal vier weken). Op deze manier verzamelden we informatie over de manier waarop de deelnemers het

hulpmiddel dachten te gaan toepassen. Denk aan tijdens een casuïstiekbespreking of bij een intake. De ervaringen met het hulpmiddel werden na de toepassingsperiode opgehaald door een evaluatie-interview van ongeveer dertig minuten.

De interviews (het startgesprek en evaluatie-interview) zijn gedaan door Leernetwerktrekker Eline Heek, in samenwerking met een student van de Universiteit Leiden. De interviews zijn woordelijk uitgewerkt, gecodeerd middels open coderingen en geanalyseerd aan de hand van de onderzoeksvragen. De resultaten worden hieronder beschreven. De belangrijkste resultaten zijn gedeeld met het Leernetwerk via een informatiesheet.

Reflectie vanuit het Leernetwerk

De tussentijdse resultaten van Klein maar Fijn 2 zijn besproken tijdens de Leernetwerkbijeenkomsten, zodat er vanuit verschillende perspectieven op de opgehaalde informatie kon worden gereflecteerd. Ook konden de Leernetwerkdeelnemers zelf onderwerpen aandragen die aan de orde moesten komen in de interviews. Tot slot is tijdens een van de Leernetwerkbijeenkomsten bepaald welke aanpassingen er aan het hulpmiddel gedaan moesten worden om tot een praktisch toepasbare versie komen.

Resultaten

Het hulpmiddel is met name ingezet tijdens de casuïstiekbesprekingen. Dit bleek het meest passende moment omdat hier alle casussen werden besproken en ook beslissingen werden gemaakt over het verloop van de zorg voor gezinnen. Het CAT heeft het hulpmiddel ingezet bij de aanmeldingen die binnenkwamen. En de integraal specialistische teams hebben het hulpmiddel ook gebruikt bij gezinnen die werden aangemeld, en op de wachtlijst stonden.

Onderzoeksvraag 1

Hoe wordt het door het Leernetwerk ontwikkelde hulpmiddel geëvalueerd door praktijkpartners (inhoudelijk en wat betreft de toepasbaarheid)?

Hieronder beschrijven we een aantal thema's die naar voren zijn gekomen in de interviews, waarin de deelnemers vertelden over hun ervaringen met het hulpmiddel.

Bewustwording

Het hulpmiddel helpt bij de bewustwording van het belang van integraal werken. Met name de reflectievragen dragen hieraan bij. De vragen maken je als professional bewust van de noodzaak om breed te kijken naar krachten en problematiek van een gezin, en helpen om een goede verklarende analyse te maken. Bovendien helpt het om scherp te blijven op de volgorde van de doelen die worden opgesteld, ofwel het prioriteren van hulp. Het gaat niet dan niet over 'hoe complexer, hoe intensiever de zorg', maar over: **wat moet eerst, en wat daarna, en wie zijn daarvoor nodig?** Tot slot werd genoemd dat het hulpmiddel alert maakt op dat het soms nodig is om eerst af te stemmen, in plaats van meteen aan de slag te gaan.

Tegelijk bestaan er al veel methodieken, werkwijzen en hulpmiddelen die raken aan de reflectievragen in het hulpmiddel. In de werkwijze van verschillende deelnemende professionals bleek de aandacht voor de vragen op het niveau van gezin en professionals al geïntegreerd. Het belang van het hulpmiddel werd dan ook meer gezien in een **checklist**: hebben we aan alles gedacht?

Onderscheid tussen de verschillende niveaus van integraal werken

De deelnemers gaven aan dat het **onderscheid tussen de drie niveaus van integraal werken** (niveau gezin, professionals en organisatie en beleid) verhelderend was, en bijdroeg aan een verhoogd bewustzijn als het gaat om de verschillende aspecten van integraal werken. In de praktijk wordt met name op het niveau van gezinnen en professionals gefocust, en minder op het niveau van organisatie en beleid. Als uitvoerend professionals is het ook goed om scherp te zijn op wat er op het niveau van organisatie en beleid nodig is om tot integrale zorg te komen. Denk hierbij aan de juiste randvoorwaarden zoals tijd voor een brede intake of overleg met ketenpartners.

"Ja wat ik interessant vond was het onderscheid maken op microniveau, mesoniveau en macroniveau. (...) Want heel veel opereren we natuurlijk op microniveau en op mesoniveau, maar macroniveau vergeet je vaak" – Professional

Structuur en overzicht

Tijdens grote overleggen waar veel verschillende partners en het gezin aanwezig zijn, vonden sommige professionals het nuttig om het hulpmiddel in te zetten. De reflectievragen dienen dan als een manier om met elkaar het gesprek aan te gaan over hoe de samenwerking verloopt, en wat er nodig is om een passend hulpaanbod te organiseren. Het hulpmiddel droeg dan bij aan **overzicht en structuur** tijdens de overleggen. Tijdens de casuïstiekbespreking waarin professionals onderling bespreken hoe het met een gezin gaat, kan het hulpmiddel als leidraad dienen om dieper in te gaan op 'hoe werken we eigenlijk integraal in de praktijk'. Vaak is al wel helder wie er allemaal betrokken zijn bij een casus, maar is er niet altijd aandacht voor 'hoe verloopt de samenwerking'. Daarnaast kan het hulpmiddel toegepast worden in casuïstiek waar de samenwerking stroef verloopt. Door terug te gaan naar de reflectievragen kregen professionals weer scherp: waar staan we en wat is er nodig?

"Het hulpmiddel kan een overzicht bieden voor een groot overleg. Stel dat je een kaart in je tas hebt met deze vragen erop, dan kan ik mij voorstellen dat het fijn is om daar soms op te kunnen spieken voor zo'n groot overleg." – Professional

Rol/positie in het zorgnetwerk

Wat opviel vanuit de interviews, is dat de toepasbaarheid van het hulpmiddel lijkt af te hangen van de positie en rol die een professional heeft. Zo zijn er professionals die het nut van het hulpmiddel wat minder inzien, omdat het in kaart brengen van de intensiteit van integraal werken niet past bij hun werkzaamheden. Zo gaf een van de deelnemers uit de jeugdbescherming aan dat het in de coördinerende rol die deze organisatie heeft, gezinnen vaak al op verschillende manieren integrale hulp krijgen en zij hier weinig invloed op hebben. Wel kunnen de reflectievragen een hulpmiddel zijn om goed zicht te krijgen op de samenwerking tussen betrokken organisaties en het gezin. Er werd door een aantal deelnemers genoemd dat het hulpmiddel allicht meer van waarde kan zijn in het voorliggend veld, omdat daar vaak een eerste inschatting wordt gemaakt in welke mate er integraal gewerkt moet worden, en er niet altijd zicht is op de samenhang tussen verschillende problematiek van gezinsleden.

"Wij zitten natuurlijk zo aan de achterkant van zo'n heel proces, denk ik. Dat is misschien gewoon niet echt het moment voor hun om daar eens over te gaan reflecteren en wat eventueel te veranderen over hoe het allemaal al is neergezet. Dus ik denk veel fijner als dat al veel meer aan het voorveld gebeurd zeg maar." – Professional

Onderzoeksvraag 2:

Welke aanpassingen en acties moeten er worden gedaan om verdere toepassing en implementatie van het hulpmiddel in de praktijk te bevorderen?

Tijdens de interviews werd tevens gevraagd naar ideeën voor verbeterpunten van het hulpmiddel, om tot een verdere toepassing en implementatie in de praktijk te komen. De deelnemers benoemden onder andere:

- **Voorbeelden van het continuüm.** Het onderscheid tussen de verschillende intensiteitsgradaties van integraal werken (segregatie tot volledige integratie) was niet altijd helder. Dit roept de vraag op: welke zit waar? Met name het onderscheid tussen coördinatie, coöperatie en integratie bleek onduidelijk. Er is behoefte aan concrete voorbeelden om dit te verhelderen.

"Ja je wilt toch continuüm wat meer gaat leven en dat je erbij kan bedenken van: hé dit hoort dan inderdaad daarbij en nu is het nog een wat meer algemene omschrijving." – Professional

- **Hoeveelheid tekst.** Het hulpmiddel bestaat uit veel tekst, wat als een drempel werd ervaren om het hulpmiddel te gebruiken. De deelnemers gaven aan behoefte te hebben aan een compacter hulpmiddel dat meer als een checklist kan dienen. In de meeste methodieken die de deelnemers gebruiken komen de reflectievragen aan de orde, dus het is passender als het een korte en overzichtelijke checklist is.

"Het is denk ik nooit verkeerd om die vragen heel goed op je netvlies te hebben. Stel dat je naar een groot overleg gaat en je hebt te maken met een hele boze moeder en geïrriteerde hulpverlening, dan laat de praktijk zien dat daardoor vaak de aandacht daarnaar uit gaat hè, dan gaat het gesprek vaak over de emoties en soms kunnen die vragen, denk ik dan met name vragen over de samenwerking hè van wat hebben we nou van elkaar nodig? Met welke doelen zijn de hulpverleningsvormen ingezet?"

Wat heeft dat al opgeleverd? Nou stel dat je bijvoorbeeld een kaart in je tas hebt met die vragen, daarvan kan ik me nog bedenken dat het dan soms fijn is om daar dan even op te spieken voor zo'n groot overleg." – Professional

- **Stroomschema.** Deelnemers gaven aan behoefte te hebben aan een soort stroomschema, omdat nu niet altijd duidelijk was hoe de reflectievragen overliepen in het continuüm. Het stroomschema zou ook stapsgewijs gemaakt kunnen worden. Stap 1 is dan een korte screening aan de hand van de reflectievragen om in kaart te brengen wat speelt er, wie zijn betrokken en wat is er nodig. Stap 2 kan dan meer verdieping geven, met behulp van het continuüm en uitleg over de verschillende vormen. Met bij een digitale tool ook eventueel de mogelijkheid om door te klikken voor meer informatie.
- **Zwaarte van de problematiek.** Een van de vragen in het hulpmiddel gaan over de zwaarte van de problematiek. "Wat is de zwaarte van de problematiek?" Deze vraag heeft wat meer context nodig, want wat is zwaar? En, hoe meet je zwaarte van problematiek?

Conclusie

De inhoud van het hulpmiddel werd over het algemeen als relevant geëvalueerd. De reflectievragen bleken belangrijk en relevant om uit te vragen tijdens het hulpverleningsproces, en het onderscheid tussen de verschillende niveaus van integraal werken was verhelderend. Het hulpmiddel bevat informatie die ook in andere methodieken staat, maar de bundeling in de vorm van een checklist met reflectievragen kan wel helpen om het bewustzijn van professional te verhogen als het gaat om de intensiteit en vorm van integraal werken. Voor de toepassingen in de praktijk zijn een aantal aandachtspunten geformuleerd, zoals het concretiseren van de voorbeelden in de uitleg over de verschillende vormen van integraal werken.

Een opvallend resultaat is dat de toepasbaarheid van het hulpmiddel volgens aan aantal deelnemende professionals afhangt van de positie en de rol van professionals in de 'zorgketen'. Het hulpmiddel zou wellicht meer tot z'n recht komen in het voorveld. Tegelijk is het belangrijk dat de hele keten van zorg bewust is van de verschillende vormen en intensiteit van integraal werken en dit vraagt om continue reflectie voor iedereen, samen met het gezin. Op die manier dragen we met de gehele zorgketen de verantwoordelijkheid voor het organiseren passende en samenhangende zorg.

Hoofdstuk 4

Terug- en vooruitblik Klein maar Fijn projecten 1, 2 en 3

Terugblik: De verschillende Klein maar Fijn projecten

De praktijkvraag die vanuit het Leernetwerk naar voren kwam was: Hoe kunnen we het bewustzijn van professionals in de hele keten van (jeugd)zorg vergroten als het gaat over de verschillende vormen en de intensiteit van integraal werken, waardoor zij integrale vraagstukken beter herkennen en inschatten welke intensiteit en vorm van integraal werken er nodig is? In Klein maar Fijn project 1 heeft het Leernetwerk integraal werken zich gericht op het ontwikkelen van een hulpmiddel op basis van wetenschappelijke-, praktijk- en ervaringskennis, dat verder onderzocht kon worden op de toepassing in de praktijk (prototype). In Klein maar Fijn project 2 is het prototype door verschillende partners in het jeugdzorgveld uitgetoetst en geëvalueerd op toepasbaarheid. Deze validatiestudie heeft geleid tot een betere onderbouwing van het prototype, en tot concrete aanknopingspunten voor Klein maar Fijn project 3: het implementeren en borgen van de opgedane kennis.

Vooruitblik: Klein maar Fijn project 3

In Klein maar Fijn project 3 implementeren we de tool en nemen we de belangrijkste lessen uit de validatiestudie mee: daar koppelen we onze doelen aan.

1. De tool is bedoeld om het bewustzijn van professionals te vergroten als het gaat om de intensiteit van integraal werken. Uit de validatiestudie blijkt echter dat verschillende professionals vooral het gesprek en de aandacht voor het onderwerp intensiteit waarderen, waarbij het onderscheid wordt gemaakt in de verschillende niveaus van integraal werken: niveau gezin, professionals en organisatie/beleid. De tool voegt niet direct iets toe in de praktijk, omdat veel van de vragen uit de tool al worden ingezet. Het wordt dan ook meer gezien als een aanvulling op de methodieken en werkwijzen die al ingezet worden, zoals de verklarende analyse. Het is daarom belangrijk om een inhoudelijke boodschap over te gaan brengen om ons overkoepelende doel te bereiken, namelijk het bewustzijn rondom het thema intensiteit van integraal werken vergroten. Hiermee gaan we in Klein maar Fijn project 3 aan de slag door een essay te schrijven gericht op het vergroten van het bewustzijn rondom het belang van de intensiteit van integraal werken.
2. De intensiteit van integraal werken is iets wat voor veel professionals onbewuste kennis is, waar ze niet elke dag mee bezig zijn. Het is belangrijk om al vroeg dit bewustzijn te vergroten. Hier willen we in Klein maar Fijn project 3 aandacht aan besteden door gastcolleges te geven gericht op het thema (intensiteit van) integraal werken.

Meer informatie over de Klein maar Fijn projecten of wil je op de hoogte gehouden worden over Klein maar Fijn project 3? Neem dan contact op met de coördinatoren van het Leernetwerk Integraal Werken Laura Nooteboom en Eline Heek via H.C.Heek@lumc.nl

Referenties

- Ahgren, B., & Axelsson, R. (2005). Evaluating integrated health care: a model for measurement. *International journal of integrated care*, 5(1). DOI: 10.5334/ijic.134
- Bontje, M. (2013). Van risicotaxatie naar gezamenlijk inschatten zorgbehoeften (GIZ). *Tijdschrift voor Gezondheidswetenschappen*, 91, 374-376.
- Brooks, F., Bloomfield, L., Offredy, M., & Shaughnessy, P. (2013). Evaluation of services for children with complex needs: mapping service provision in one NHS Trust. *Primary health care research & development*, 14(1), 52-62.
- Gerdes, J., Goei, S.L., Huizinga, M. and de Ruyter, D. (2020). Analytic framework for interdisciplinary collaboration in inclusive education. *Journal of Workplace Learning*, 32(5), 377-388. <https://doi.org/10.1108/JWL-08-2019-0099>
- Goodwin, N., Sonola, L., Thiel, V., & Kodner, D. *Co-ordinated care for people with complex chronic conditions. Key lessons and markers for success*. London: The King's Fund 2013. Available at: www.kingsfund.org.uk/publications/co-ordinated-care-people-complex-chronic-conditions.
- Goodwin, N. (2016). Understanding integrated care. *International journal of integrated care*, 16(4). DOI: <http://dx.doi.org/10.5334/ijic.2530>
- Leutz, N. (1999). Five laws for integrating medical and social services: lessons from the United States and the United Kingdom. *The milbank quarterly*, 77(1).
- Nooteboom, L., Mulder, E., Kuiper, C., Colins, O., & Vermeiren, R. (2020). Towards integrated youth care: a systematic review of facilitators and barriers for professionals. *Administration and policy in mental health services research*. DOI: <https://doi.org/10.1007/s10488-020-01049-8>
- Nooteboom, L.A. (2021). Towards increased understanding of Integrated Youth Care: A qualitative evaluation of facilitators and barriers for professionals. [proefschrift]. Universiteit Leiden.
- Nooteboom, L.A., Mulder, E.A., Vermeiren, R.R.J.M., Eilander, J., Van den Driesschen, S.I., & Kuiper, C.H.Z. (2022). Practical recommendations for youth care professionals to improve evaluation and reflection during multidisciplinary team discussions: an action research project. *International journal of Integrated Care*, 22(1). doi: 10.5334/ijic.5639
- World Health Organization (2016). Integrated models: an overview. Retrieved from: <http://www.euro.who.int/en/health-topics/healthsystems/health-services-delivery/publications/2016/integrated-care-models-an-overview-2016>.
- Tausendfreund, T., Knot-Dickscheit, J., Schulze, G.C., Knorth, E.J., & Grietens, H.J.C. (2016). Families in multi-problem situations: backgrounds, characteristics, and care services. *Child and youth services*, 37(1), 4-22.

Bijlagen

Bijlage 1: uitwerking Brainstorm Leernetwerk, oktober 2021

Bijlage 2: uitwerking reflectievragen op basis van focusgroep, november 2021

Verkennen integrale vraagstukken aan de hand van een casus

Om meer inzicht te krijgen in welke vormen van integraal werken er in de praktijk worden ingezet en waarom er voor deze vorm wordt gekozen, zijn we aan hand van een ingebrachte casus met elkaar in gesprek gegaan. Aandachtspunten waren: welke vragen zou je jezelf of het team kunnen stellen om erachter te komen wat er nodig is voor dit gezin als het gaat om integraal werken (intensiteit en vorm). Hieronder is uitgewerkt welke vragen volgens de Leernetwerkdeelnemers gesteld kunnen worden om erachter te komen welke vorm van integraal werken passend is:

Niveau organisatie

- Wat hebben we zelf aan hulpverleningsopties in huis en kunnen we vanuit de eigen organisatie bieden?

Niveau professionals

- Zou de hulpverlening voor dit gezin ook op een andere plek opgepakt kunnen worden?
- Zijn er andere partijen nodig om passende hulp te verlenen?
- Zit er al andere hulpverlening in het gezin?
- Neemt bestaande hulpverlening het gezin straks (na afschaling) weer over?

Niveau gezin

- Is er voor ieder gezinslid een hulpvraag?
- Zien we problematiek bij kind(eren)?
- Zien we problematiek bij ouder(s)?
- Zien we problematiek in het gezinssysteem?
- Zien we problematiek in de opvoeding(vaardigheden)?
- Is er een opening bij gezin om aan problematiek te werken?
- Is het gezin op de hoogte van elkaars problematiek?
- Is er sprake van een harmonisch gezin of leven gezinsleden op eigen eiland?
- Wat is de draagkracht en draaglast van een gezin?
- Aan welke doelen moet eerst gewerkt worden om ervoor te zorgen dat een gezin niet meer vastloopt?
- Zijn de doelen die reden zijn voor het vastlopen van een gezin behaald? > dan kan er vaak afgeschaald worden.

Aandachtspunten/dilemma's

- De problematiek binnen gezinnen die gebaat zijn bij een heel intensieve vorm van integraal werken (bijvoorbeeld integraal specialistisch team) is vaak grillig. Daarmee lastig te bepalen wanneer het juiste moment is om af te schalen én de hulpverlening die het gezin onder hun hoede gaat nemen een warme overdracht mee te geven.
 - Daarin zijn ook randvoorwaarden belemmerend: bieden wat nodig is versus bieden wat mogelijk (financieel) is.

Bijlage 3: Prototype hulmiddel vormen en intensiteit integraal werken

Zie volgende pagina's.

Voor wie doen we wat?

Hulpmiddel voor professionals om de intensiteit en vormen van integraal werken voor gezinnen met meervoudige problematiek beter te herkennen.

Het hulpmiddel

Integraal werken gaat over het aanpakken van problematiek van gezinnen **in samenhang**, vanuit een **brede blik** en in **samenwerking met hulpverleners uit andere domeinen of organisaties**. Dit is nodig wanneer sprake is van meervoudige problematiek op verschillende levensgebieden, om te voorkomen dat zorgaanbod versplintert. Integraal werken vindt plaats in **verschillende vormen** die wisselen in **intensiteit en doel**. Met dit hulpmiddel willen we professionals bewust maken van deze verschillende vormen om samen met het gezin en betrokken hulpverleners blijvend stil te staan bij: doen we nog wat we beoogden te doen, met wie, wanneer en waarom?

Hoe te gebruiken

Onderstaande reflectievragen vragen kun je als **checklist** gebruiken tijdens bijvoorbeeld een **casuïstiek-bespreking**, of een **groot overleg** met **verschillende zorgpartners en het gezin**. Het kan helpen om **zicht te krijgen en houden op**: wat zijn hulpvragen van het gezin? Welke hulp is al ingezet? Hoe verloopt de samenwerking? Is er een intensievere samenwerking nodig of juist niet?

Startvraag: Zijn er doelen van het gezin of de verschillende gezinsleden waar je verschillende professionals voor nodig hebt? Bedenk samen:

Wat is er voor nodig om deze doelen te bereiken? **Wie** is er nodig om deze doelen te bereiken? **Welke** mate van samenwerking is nodig?

Niveau van het gezin

- Is er met een brede blik naar het gezinsfunctioneren gekeken? Denk hierbij aan:
 - Zien we problematiek bij meerdere gezinsleden?
 - Zien we problematiek op meerdere leefgebieden?
 - Denk aan wonen, werken, school, financiën
- Wat is de draagkracht en -last van het gezin?
- Bij welke hulpvragen ligt de prioriteit volgens het gezin en hulpverlening?

Niveau van professionals

- Welke hulpverlening is betrokken bij het gezin?
 - Wat gebeurt er in de betrokken hulpverlening?
 - Is er afstemming tussen verschillende professionals?
 - Is iedereen betrokken die nodig is?
- Welke vormen van integraal werken met andere professionals bestaan er al in deze casus en wat hebben deze opgeleverd?
- Wie neemt hulp bij op- of afschalen over?
 - Wanneer en hoe moeten we die professionals betrekken? – Met wie doe ik wat?

Niveau van organisatie en beleid

- Wat hebben we als organisatie zelf in huis en kunnen we bieden?
- Heb je goed zicht op de verschillende samenwerkingsinitiatieven in jouw regio, in jouw buurt? Waar plaats je die op het continuüm?
- Heb je goed zicht op de sociale kaart van jouw gemeente/regio?
 - Weet je wie je kunt benaderen bij vragen of voor advies?
- Is het ook financieel en organisatorisch mogelijk om een intensieve vorm in te zetten en waar kun je dat neerleggen?

Continuüm van integraal werken

Dit continuüm geeft de verschillende vormen en de intensiteit van integraal werken weer. Het continuüm loopt van een lage intensiteit (segregatie) naar een hoge intensiteit (integratie). Bij iedere intensiteit zijn verschillende vormen van integraal werken mogelijk. Een aantal voorbeelden hiervan zijn hier te lezen.

	INTENSITEIT	VOORBEELDEN VAN VORMEN
(volledige) Segregatie	In het geval van volledige segregatie werkt iedere professional vanuit zijn of haar eigen organisatie en is er verder weinig verbinding en afstemming tussen professionals. Integraal werken uit zich hier vaak in brede screening en diagnostiek.	Brede screening en diagnostiek – laag intensieve vorm van integraal werken Professionals brengen samen met het gezin in kaart welke problemen er spelen op verschillende levensgebieden, maar ook wat de krachten van het gezin zijn. Denk hierbij aan een verklarende analyse, de GIZ methodiek, of de Signs of Safety methode. Het is belangrijk dat professionals goed de tijd nemen voor brede screening en diagnostiek. Daardoor kan er met een brede blik naar de hulpvragen van het gezin worden gekeken, en samen met het gezin worden bepaald welke hulpvragen prioriteit hebben. De brede analyse is belangrijk om aan het begin van een traject uit te voeren, om ervoor te zorgen dat er bij aanvang van hulp een compleet plaatje is. Door met een brede blik te kijken, kun je ook inschatten of er mogelijk een meer intensieve vorm van integraal werken nodig is.
Connectie	Connectie gaat over het afstemmen en verbinding zoeken met verschillende professionals die betrokken zijn bij een gezin, maar afzonderlijk van elkaar werken. Deze afstemming is vaak niet vastgelegd in samenwerkingsafspraken, maar vindt vaak ad hoc plaats.	Consultatie – laag tot midden intensieve vorm van integraal werken Voorbeelden van vormen van integraal werken bij deze intensiteit zijn consultatie of het uitwisselen van informatie. Deze afstemming kan zowel binnen organisaties als tussen organisaties plaatsvinden. Een professional vraagt advies over een hulpverleningstraject aan een andere professional met specifieke expertise. Dit kan eenmalig, maar ook op regelmatige basis. Consultatie kan in vaste vorm plaatsvinden (bijvoorbeeld een vertegenwoordiger van jeugdhulp die aanwezig is op school) of juist ad hoc (bijvoorbeeld telefonisch overleg). Voor de Kinder- en Jeugdpsychiatrie bestaat er een richtlijn voor consultatie, kijk daarvoor hier .
Coördinatie	Bij coördinatie is er wel sprake van samenwerkingsafspraken tussen verschillende betrokken professionals, bijvoorbeeld in de vorm van een gezamenlijk hulpverleningsplan. Coördinatie kan binnen een organisatie plaatsvinden, maar ook tussen organisaties.	Colocatie en zorgcoördinatie – midden intensieve vorm van integraal werken Verschillende professionals werken bij colocatie onder één dak, zoals bijvoorbeeld Centra voor Jeugd en Gezin. Hierdoor kennen professionals elkaar beter waardoor er gemakkelijker sprake is van een warme overdracht en professionals elkaar gemakkelijker benaderen voor consultatie. Zorgcoördinatie kan zich richten op de dagelijkse uitvoering van de zorg, zoals het nakomen van doelen, maar ook op het proces, zoals het faciliteren van samenwerking en afstemming tussen alle betrokken professionals. Bijvoorbeeld vanuit een zorg- en veiligheidshuis of Experttafels Jeugd.
Coöperatie	Coöperatie gaat een stap verder in intensiteit dan coördinatie, omdat er actief wordt ingezet op domein- en organisatie overstijgende samenwerking.	Samenwerkingsverbanden – midden tot hoog intensieve vorm van integraal werken Voorbeelden van integraal werken uit zich hier vaak in de vorming van samenwerkingsverbanden waarin professionals vanuit verschillende organisaties en domeinen werken. Of in multidisciplinaire teams, waarbij professionals met verschillende expertises binnen een team werken, maar waarbij professionals vaak nog wel verbonden blijven aan hun eigen moederorganisatie. Bijvoorbeeld bij de integrale wijkteams of multidisciplinaire teams PAST en In Verbinding.
(volledige) Integratie	Integratie houdt in dat verschillende organisaties fuseren om in gezamenlijkheid zorg te verlenen. Hierbij zijn vaak de verschillende organisatiestructuren en financiën ook geïntegreerd.	Multidisciplinaire teams – hoog intensieve vorm van integraal werken Voorbeelden hier zijn: MOC 't Kabouterhuis, iHub of multidisciplinaire teams waarbij professionals gedetacheerd zijn naar het team. In multidisciplinaire teams werken professionals met verschillende expertises en achtergronden samen aan vraagstukken van gezinnen. Hierbij kun je denken aan pedagogen, psychologen en ouderbegeleiders, maar ook aan professionals op het gebied van veiligheid en financiën of huisvesting. Voorbeeld van multidisciplinaire teams zijn integraal specialistische teams, zoals Beter Thuis in Den Haag en Zoetermeer.